

KULTUR

Cd klassisk

Mirakeldirigenten fra Venezuela

Richard Strauss: Also sprach Zarathustra; Till Eulenspiegels lustiche Streiche; Don Juan. Berliner Philharmoniker, dir.: Gustavo Dudamel. Deutsche Grammophon.

Gustavo Dudamels livsløp er en utrolig historie. Født i 1981 i Barquisimeto, er han det mest berømte produkt av det musikkpedagogiske prosjekt «El Sistema» i Venezuela. Det er han som trekkes frem når dette prosjektet, som hentet inn fattige barn i landet og lot dem, i hard konkurranse, få gjennomgå en musikalsk utdannelse som man ikke skulle tro var mulig i Latinamerika. Dudamel begynte som guttunge i Simón Bolívar National Children's Orchestra som etter hvert ble til Simón Bolívar Symphony Orchestra og som han nå er musikalsk direktør for. Han har vært mentor for mange yngre dirigenter, bl.a. SSOs Christian Vásquez. I 2004 vant Dudamel Gustav-Mahler-dirigentskonkurranse. Han er siden 2009 sjefdirigent for Los Angeles Philharmonic Orchestra. Han har flere ganger dirigert Berlin-filharmonikerne.

På denne Richard Strauss-cd-en fra i høst kommer han årets Strauss-jubileum (150 år for hans fødsel) i forkjøpet. Det er et live-opptak i løvens hule. For både Richard Strauss selv, Furtwängler og Karajan gjorde her sine berømte Strauss-innspillinger, Karajan også med Strauss' operaer. Den kritiske Berlin-avisen «Der Tagesspiegel» skrev etter Dudamels konsert om «Also sprach Zarathustra», at det var «kammermusikk med 100 musikere som utstråler liv og virtuositet». Dette symfoniske diktet, som henspiller på Nietzsches provokativt profetiske verk, er fullt av lys og mørke, lidenskap og tomhet, men hele tiden med en kraft som enten dirrer under det hele eller kommer til voldsom utfoldelse. Karajan har gjort en legendarisk innspilling av dette verket, hvor den mektige innledningen (med den oppadstigende sol) er brukt i en rekke filmer og TV-såper. Den dype orgeltonen på slutten beveger seg på en knivsodd mot det kitschaktige. Dudamel sa i forbindelse med sitt opptak, at han tenkte seg i Karajans sted. Og nå nevnes han som en av de aktuelle kandidater til å overta Berlin-filharmonikerne etter Simon Rattle.

Om ikke Dudamel når helt opp til Karajans Strauss-nivå med dets lysende transparens, så er det ingenting å si på hans temperament som når helt ut til spissen av dirigentstokken. Her spares det så visst ikke på effekter og den Strauss'ske

svung. I «Till Eulenspiegel» og den anekdotiske historien der, beveger han seg utvunget mellom livslyst, angst og død. De banebrytende harmoniske spenningene i «Don Juan» også et symfonisk dikt, utfoldes i et rikt fargespraken register. Jo, nest etter Karajan og Furtwängler og et par til, er dette en live-innspilling som hører til i øverste hylle.

UNGARSK MESTERDIRIGENT

Wagner: Götterdämmerung, Die Meistersinger von Nürnberg (utdrag); Siegfried-Idyll. Petra Lang, sopran, Budapest Festival Orchestra, dir.: Iván Fischer. Channel classics.

Iván Fischer dannet Budapest Festival Orchestra i 1983 og brakt det helt til topps blant Europas orkestre på rekordtid. Nå er han leder av Konzerthausorchester Berlin og jeg hørte ham her i et Wagner-program i fjor høst som gjorde et uutslettelig inntrykk. Ja, han er på høyde med Rattle og Barenboim, så forskjellige disse enn er, og burde være en aktuell kandidat til å overta Berlin-filharmonikerne. Han har en presis tegning som det knapt finnes maken til. Og publikum der vet å sette pris på ham.

Men Fischer opptrer stadig på turneer med sitt orkester fra Budapest. Diskografien til det-

te orkesteret gjør inntrykk både kvalitativt og kvantitativt. Denne Wagner-innspillingen hører til de beste i jubileumsåret. For spillet til «Mestersangerne» er klart og strengt og har noe gravitetisk over seg. «Siegfried-Idyll» er fri for all svulstighet, slank i uttrykket og med sparsom vibrato i strykerne. Treblåserne har en herlig, fargerik klang. At orkesteret kan øke til en praktfull fortissimo, hører vi i sørgemarsjen fra «Götterdämmerung». Og sopranen Petra Lang, som debuterte som Brünnhilde i fjor, har i denne heltinnens slutt-monolog et dramatisk-ekspressivt uttrykk som er like ildfullt som det ildhav hun rir inn i.

FØLSOMT TIL FINGERSPISSENE

Schumann: Walszenen, klaversonate nr. 2, Gesänge der Frühe. Mitsuko Uchida klaver. Decca.

Sammen med Mozart, Schubert, Debussy hører Schumann til de komponister som Uchida har tilført og stadig tilfører nye aspekter. Mye ligger i følsomheten, men også i den til de grader gjennomtenkte fortolkning hun er en eksponent for. Hør for eksempel på det delikate spillet i «Einsame Blumen» (spor 3) og den dystre atmosfære i «Verrufene Stelle» (spor 4). Eller trillene som slås i «Vo-

gel als Prophet» (spor 7); her etterlignes ikke bare fuglen, men musikken er en bliven-fugl (som den franske filosofen Gilles Deleuze ville si). I siste sats i sonaten (spor 13) er tonene rislende og vi hører hvor moderne Schumann var. I det sene, sjeldent spilte verket «Gesänge der Frühe» op. 133 (spor 14-18), som utstråler både enkelhet, skjønnhet, følsomhet og underliggende uhygge, kommer det fleksible i Uchidas spill særlig godt til uttrykk.

SOBERT BACH-SPILL

Bach: Fiolinkonsert i E-dur og a-moll, konsert for fiolin og obo c-moll, sonate for cembalo og fiolin nr. 4. Janine Jansen & Friends. Decca.

«... and friends» har blitt en merkevare for kammermusikk. Men som regel garanterer det for ekte og glitrende samspill. Slik også her, der en av de fremste fiolinister i sin generasjon, Janine Jansen, ikke bare spiller med sine musikkvenner, men også med sine søsken (Jan Jansen på cembalo, Maarten Jansen på cello). Det er en slank og sober Bach vi her hører, som ikke går nye veier hva gjelder historisk fremførelsespraksis. Denne siste er det ikke mangel på i cd-markedet. Så det gir et eget musikalsk behag å høre Bach spilt så suverent teknisk, med rytmisk snert

og en klanglighet du skal lete lenge etter i disse konsertene.

MEKTIG ORGELKLANG

Verk av **Reger, Bach, Schumann og Julius Reubke.** Mariko Takei på orgel i Johanneskirken i Bergen. Euridice.

Orgelet i Johanneskirken i Bergen er et stort og flott romantisk instrument. Det ble bygget av det tyske orgelfirmaet Schlag & Söhne i 1893. Orgelet ble ombygget i 1967, da klangidealene var annerledes og ganske puristiske, men det var heldigvis mulig å restaurere det i 1999. I dag er orgelet det eneste i Skandinavia som ble bygget av de berømte tyske orgelbyggerne.

Japanske Mariko Takei, nå bosatt i Bergen, er en virtuos på sitt instrument, med dypt kjennskap til romantisk orgelmusikk. Regers fantasi over koralen «Eine feste Burg ist unser Gott» er både mektig, fantasifull der den utforsker orgellets muligheter. Typisk romantisk orgelmusikk er også utdraget fra Schumanns «Seks fuger over navnet BACH» og Julius Reubkes sonate over ord fra den 94. salme. Reubke, som levde på Schumanns tid og var elev av Liszt, ble bare 24 år gammel. Et av hans viktigste verk er nettopp orgelsonaten. Også denne utforsker orgellets klanglige muligheter. Samtidig viser Takei seg som en eminent Bach-spiller i hans «Stykke for orgel», BWV 572.

BRAHMS SIN UKJENTE SIDE

Brahms: Verker for kvinnekor. Kvindelige Studenters Sangforening, dir. Marit Tøndel Bodsberg. LAWO Classics.

Dette er Brahms som du aldri før har hørt ham! (Hvis du ikke nettopp har hørt disse verkene). Helt ulikt symfoniene og kammermusikken. Men han skrev altså flere verk for kvinnekor og vi får dem her på rekke og rad, seks i alt, der fire er sykluser med flere sanger. Det vil være en overdrivelse å si at de hører til hans beste verker. Har man hørt dem gjennom én gang, er det faktisk nok. For de er både kantede og tykt smurt på av klang. Men det er sikkert mer givende å synge dem enn å høre dem. Og Kvindelige Studenters Sangforening (stiftet i 1895!) skal ha ros for å ha gitt en hederlig dokumentasjon av denne siden ved Brahms.

ARNFINN BØ-RYGG

Gustavo Dudamel i aksjon. Han er produkt av det musikkpedagogiske prosjekt «El Sistema» i Venezuela og mentor for blant andre SSO-dirigent Christian Vásquez. FOTO: RINGO H.W. CHIU